‘Jood, samenleving en de kerk na de reformatie: spiegel en opdracht’

Deze titel van mijn toespraak is het resultaat van een heel fijn vooroverleg. Vooroverleg? Wat moest er dan vooraf worden overlegd?

Allereerst mijn oprechte dank dat ik hier voor u mag staan als… Ja, als wat? Als Jood met een geschiedenis van eeuwen vervolging.

“Bidt, met een algemene stem, Om vrede voor Jeruzalem…”

Dat ik hier sta, vrienden, is uniek.

Uniek, omdat ik, anders dan gewoonlijk, met mijn toespraak uitgetypt voor u sta, terwijl ik normaliter uitsluitend uit mijn hoofd spreek. Sterker nog: toen de organisatoren mij vroegen of ik mijn toespraak kon opsturen, heb ik aangegeven dat ik niet van papier spreek. Want waarom zou ik mijn woorden aan het papier toevertrouwen? Waarom geen spontaniteit?

Uniek, omdat het, als we de geschiedenis induiken, vaak is voorgekomen dat rabbijnen gedwongen werden om publiekelijk in discussie te gaan met geleerde geestelijk leiders, monniken, met als ultiem doel de bijeengekomen gemeenschap te tonen dat het Jodendom heeft afgedaan en vervangen is door uw christendom, de vervangingstheologie. Ik sta hier geheel uit vrije wil!

Ook uniek, omdat ik normaliter mijn lezingen en toespraken begin met een grapje. In de Talmoed staat immers dat de grote Joodse geleerde Rabba zijn voordrachten altijd begon met een grappige anekdote. Zijn leerlingen lachten, de aandacht was geprikkeld en dan begon hij zijn verhaal. Ik wil dan ook beginnen met een grappige anekdote en hoewel ik was gewaarschuwd dat u waarschijnlijk niet gaat lachen, waag ik het erop in de hoop het christelijke ijs te breken en eenheid te creëren, vriendschap en verbondenheid. Immers, het doel van mijn aanwezigheid is voor ons: *“Bidt, met een algemene stem, Om vrede voor Jeruzalem*.”

Anie lo jodea

‘Jood, samenleving en de kerk na de reformatie: spiegel en opdracht’

Feitelijk bestaat mijn toespraak uit drie onderdelen: deel één gaat over mij als Jood, of beter geformuleerd over ‘ons Joden’ en dan uiteraard de Jood versus de reformatie of versus het christendom. Deel twee gaat over mijn visie op de samenleving in zijn volle breedte en deel drie, het belangrijkste: spiegel en opdracht.

De Jood heeft eeuwenlang te maken gehad met vervolging, pogroms, kruistochten. Ik denk niet dat er voor ons Joden enig verschil bestaat tussen voor en na de reformatie. Antisemitisme is een muterend virus: in de tijd van de Kruistochten waren wij vogelvrij verklaard omdat wij Jezus zouden hebben gedood. In de Middeleeuwen hadden wij de pest veroorzaakt, mijn ouders hadden het verkeerde ras, recentelijk werden wij

beschuldigd van het veroorzaken van corona en vervolgens van het uitvinden van het vaccin om veel geld te verdienen, ik ben zionist en Israël pleegt genocide…

Antisemitisme is weliswaar van alle tijden, maar niet zwart-wit.

Daan Cohen was zes jaar toen zijn ouders moesten onderduiken. Zijn jongere broertje kon bij zijn ouders blijven, maar voor Daan was geen plaats. Daan kwam bij een gelovig christelijk gezin in huis. Die mensen hebben zijn leven gered en deden dat omdat zij weigerden zich te laten veranderen van mens in beest. Daan is ze eeuwig dankbaar en Israël heeft ze, op zijn instigatie en na grondig onderzoek, benoemd tot 'Rechtvaardigen onder de Volkeren'. Hun naam staat in Jeruzalem gebeiteld in de muur der rechtvaardigen en de bijbehorende medaille en oorkonde is hun in Nederland uitgereikt door de ambassadeur van Israël. Maar Daan heeft ook zijn hele leven geleden, want toen hij de eerste keer bij zijn duikouders binnenkwam en vol warmte, begrip en liefde werd ontvangen, heeft zijn duikmoeder hem uitgelegd dat alle misère van nu te danken was aan zijn voorouders die Jezus hadden vermoord. Daan werd erg boos op zijn ouders, van wie hij gescheiden was, omdat hij, in zijn nieuwe wereld, leed en moest onderduiken omdat zijn ouders… Pas op latere leeftijd heeft Daan het begrepen en richtte zijn boze verdriet zich tegen zijn duikouders, van wie hij innig veel was gaan houden, zij hadden zijn leven gered, maar ook hadden zij hem opgezadeld met een trauma waaraan hij tot zijn overlijden heeft geleden…

Ik behoor tot de zogenaamde second generation, opgevoed met vóór de oorlog en ná de oorlog. Opgevoed door ouders die overlevenden waren. Vervolgd door de nazi's en gered door niet-joden die om hen te redden hun eigen leven en dat van hun gezin in de waagschaal stelden, geheel vrijwillig. Mijn moeder zat op vele plaatsen ondergedoken, bij communisten en bij christenen en dus ben ik opgevoed met respect voor communisten en vooral respect voor christenen, want de meeste onderduikadressen waren gelovige christenen. Mijn vader had een andere kijk op Christenen en onderduik, dan mijn moeder, hoewel hij absoluut niet generaliseerde. De zoon van zijn onderduikouders leefde in een kloostergemeenschap en verkocht de voedselbonnen, aan hem gegeven door het verzet en bestemd voor mijn vader, zijn broer en zijn ouders, op de zwarte markt. Zijn onderduiktijd van twee jaar en drie maanden werd gekenmerkt door grote honger en lijden. Hij sprak niet met mij over zijn onderduikperiode en hoedde zich ervoor om de schuld na de oorlog op alle christenen te gooien, maar toch… En wat was de opstelling van de kerken in het algemeen? Schaarden ze zich achter de nazi's? Riepen ze op tot verzet? Kozen ze de makkelijkste weg, de weg van het wegkijken? En hoe is hun opstelling vandaag ten opzichte van 7 oktober en het antisemitisme, gewoon hier in ons land? En zichtbaar publiekelijk? Beseffen de kerkgenootschappen dat antisemitisme en antizionisme voor de doorsnee Nederlander synoniemen zijn? En zien ze dat kritiek op Israël, al dan niet terecht, antisemitisme tot gevolg heeft terwijl mensen

mij regelmatig complimenteren dat ik zo goed Nederlands spreek, terwijl ik reeds veertien generaties Nederlander ben.

Zoals u wellicht bekend is, ben ik een veelgevraagd spreker, speciaal in christelijke kring. En tussen de velen die mijn columns, mijn dagboeken en artikelen lezen, zijn vele christenen. Normaliter bekijk ik geen reacties, maar als ik het wel doe:

“Mijnheer Jacobs, Volg het Nieuwe Testament! Jacobs, bekeer je!” Hoewel het zo bot bijna nooit wordt geschreven, zitten er altijd wel een paar adviezen om mijn Jodendom te verlaten. Los van het probleem dat ik, als ik hieraan toegeef, mijn rabbinale baantje kwijt ben, hebben die reacties me wel aan het denken gezet. Af en toe word ik vanuit Joodse hoek gewaarschuwd dat er altijd een zendingsaddertje onder het christelijke gras moet zitten. Maar, zo vroeg ik me af, speelt dit bij al mijn christelijke vrienden? Anders uitgedrukt: heeft hun vriendschap een bijbedoeling of, sterker uitgedrukt, is het denkbaar dat onze vriendschap, vanuit hun optiek gezien, überhaupt belangeloos kan zijn als ik een dwalende ben?

Er schijnt een discussie te bestaan in de wereld der belastingbetalers over box 3. Hoe ik dat weet? De kranten staan er bol van en het is onmogelijk dat ik daarvan geen weet zou hebben. Maar als u mij vraagt wat er precies of zelfs ongeveer speelt bij box 3, dan moet ik u het antwoord schuldig blijven. Ik volg box 3 geheel niet en nooit. De reden dat ik van box 3 niets weet is niet omdat het geen prioriteit geniet in mijn agenda, maar omdat het überhaupt niet in mijn agenda voorkomt, zelfs niet helemaal onderaan. Als ik me in box 3 zou verdiepen, zou ik er vermoedelijk wel een mening over hebben, maar ik verdiep me er niet en nooit in, ook niet als ik een sloot box 3-belasting moet betalen.

Natuurlijk zijn er christenen die, ook met oprechte bedoelingen, mij willen redden, maar ik garandeer u dat er bij de christelijke vrienden met wie ik dagelijks eendrachtig strijd tégen antisemitisme en vóór Israël geen enkele bijbedoeling zit. Hoe dat mogelijk is? Ik ben toch een dwalende in hun ogen? Het staat niet meer op hun agenda.

Desalniettemin is de realiteit dat zending en missie onder Joden niet kunnen worden uitgeroeid. Het is een constante die bleef, blijft en zal blijven, maar wel van gedaante verandert als een muterend virus. Maar gelukkig zijn er heden ook vele christenen die bekering van Joden niet op hun agenda hebben staan, die Luthers oproep om Joden te dwingen om zich te bekeren, desnoods met geweld, negeren. En ook zijn er christenen die Calvijn en zijn vervangingstheologie niet meer meenemen in hun beleving om de Eeuwige te dienen. En als het niet op hun agenda staat, kan er echte vriendschap zijn met één en hetzelfde doel voor ogen: De Eeuwige dienen en gezamenlijk, Joden en Christenen, de brede samenleving proberen de juiste weg te laten bewandelen.

En dat brengt me tot het derde en laatste deel van de titel van mijn toespraak: spiegel en opdracht.

De spiegel is niet zo ingewikkeld. Christenen moeten gewoon hun agenda voor zich nemen en kijken of bekering van Joden nog geagendeerd is, en zo ja: wegstrepen of deleten. En wij als Joden moet ervan doordrongen zijn dat niet iedere gelovige christen zich laat verblinden door bekeringsdrang. En dat ook wij een opdracht hebben ten aanzien van de ons omringende niet-Joodse samenleving.

Volgende maand vieren we het Inwijdingsfeest, Chanoeka, en worden op vele plaatsen weer in ons land de menora's in gezamenlijkheid aangestoken om het Joodse licht te verspreiden. Joods licht verspreiden? Doen Joden dan aan zending?

Ja! Met het geven van de Thora en de Tien Geboden op de berg Sinaï werd aan het Joodse volk ook de mitswa, de opdracht, gegeven om een bijdrage te leveren aan de brede samenleving. Niet om Joods te worden, maar om te leven volgens de Zeven Noachidische Geboden waaronder: rechtspreken, geen afgoden dienen en het verbod op ontucht. Juist vanwege ontucht kwam de zondvloed over de wereld en wisten Noach en de zijnen te overleven door zich uit die samenleving terug te trekken in de ark. Maar ondanks de Arke van Noach en de weigering om met de gevallen, normloze samenleving mee te doen, wordt er toch iets negatiefs over hem in de Thora geschreven. Hij was weliswaar een rechtschapene, maar uitsluitend in zijn generatie. Als hij geleefd zou hebben in de periode van aartsvader Abraham, zou hij niet boven de samenleving zijn uitgestoken. De reden: hij zorgde voor zijn eigen overleving, maar liet na om de kudde die volledig ontspoorde tot bezinning te brengen. Joden hebben dus ook de opdracht om Gods Woord te verkondigen, maar zonder bekering.

Lieve mensen, Ja, we verschillen. Jodendom is geen christendom en christendom is geen jodendom. Maar er is heel veel dat ons bindt. Laten we samen in verbondenheid strijden tegen de losbandige cultuur waarin 'alles mag en alles kan' en bidden voor de vrede voor Jeruzalem En als we daarmee klaar zijn, kunnen we kijken waarin we verschillen… Maar voorlopig is er nog werk aan onze winkel, ons gezamenlijke doel.

En daarom heb ik deze toespraak op papier gezet, als een soort contract, een zorgvuldige afspraak om hand in hand, eensgezind en eendrachtig te werken aan een samenleving waarin het dienen van de Eeuwige onze God weer als normaal wordt beschouwd, omwille van Jeruzalem.

Jeruzalem-Jeroesjalajim: 'jerat sjaleem', volwaardige Godvrezendheid en Jeroesjalajim-Jeruzalem heeft ook in zich het woord 'sjalom', want Jeruzalem staat voor sjalom, de echte allesomvattende vrede waarvoor we dagelijks bidden, waarnaar we hunkerend uitkijken en die we verwachten bimhera wejameenoe-spoedig in onze dagen.